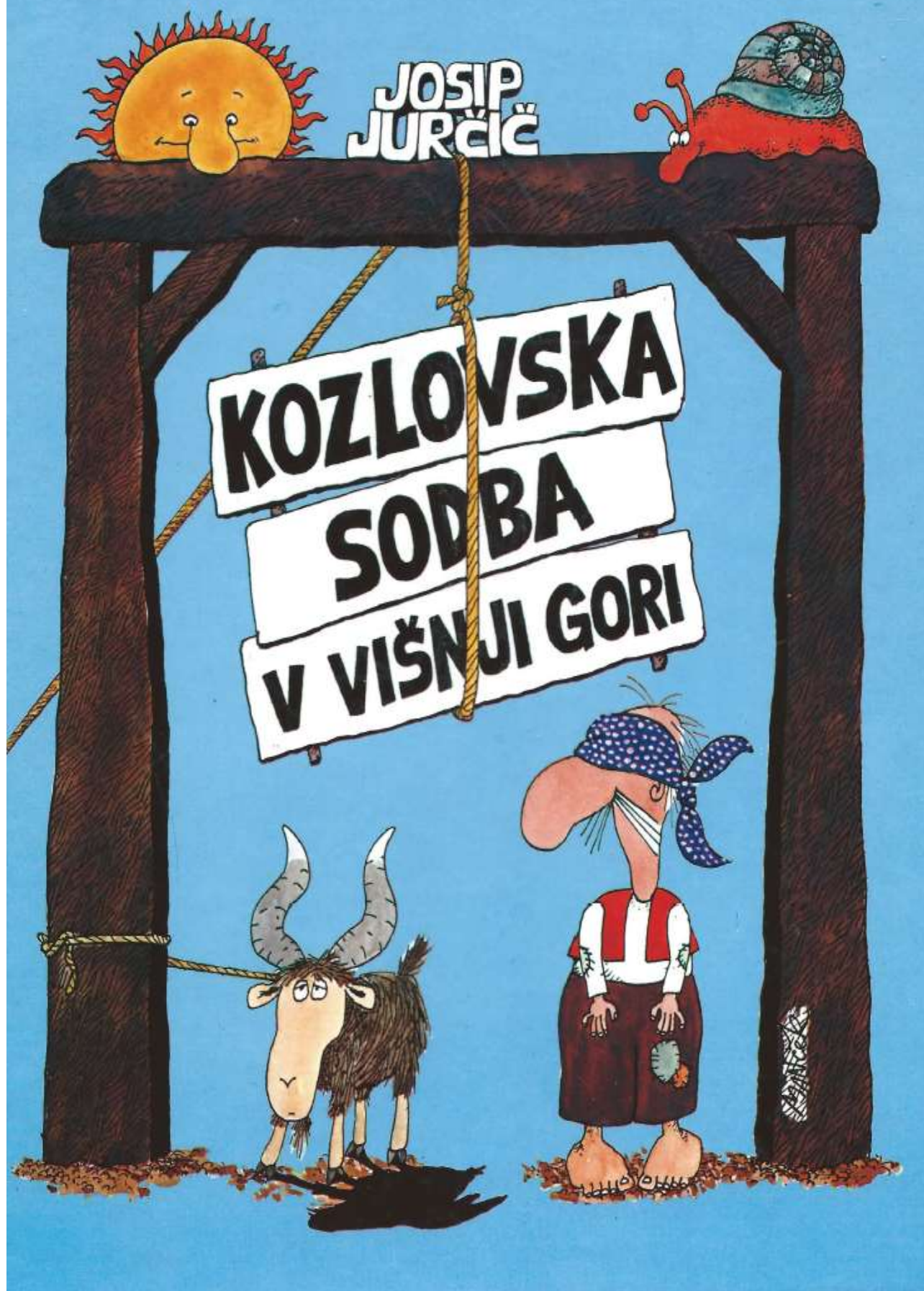

Tekst posodobila: Špela Bešter

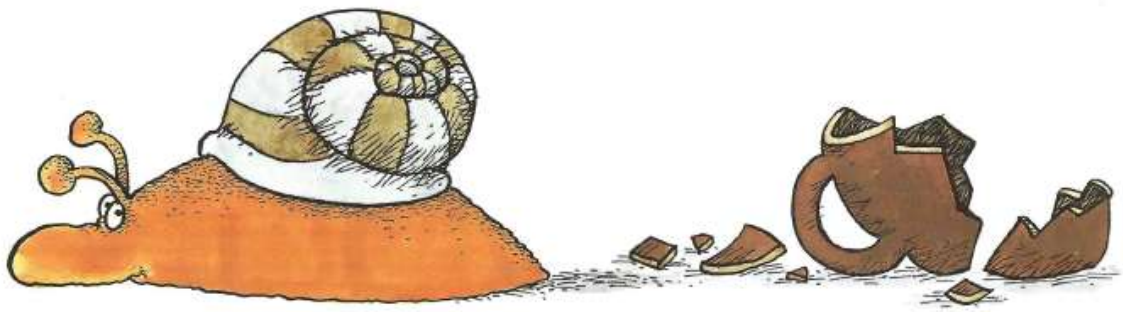

JOSIP
JURČIČ

KOZLOVSKA SODBA
V VIŠNJI GORI

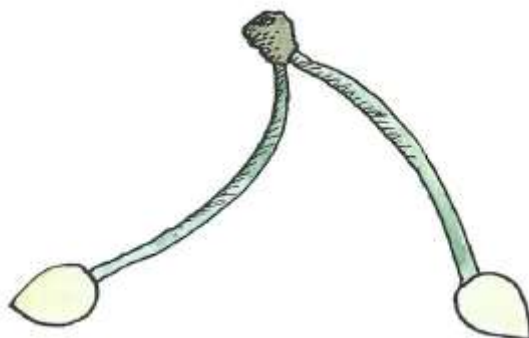

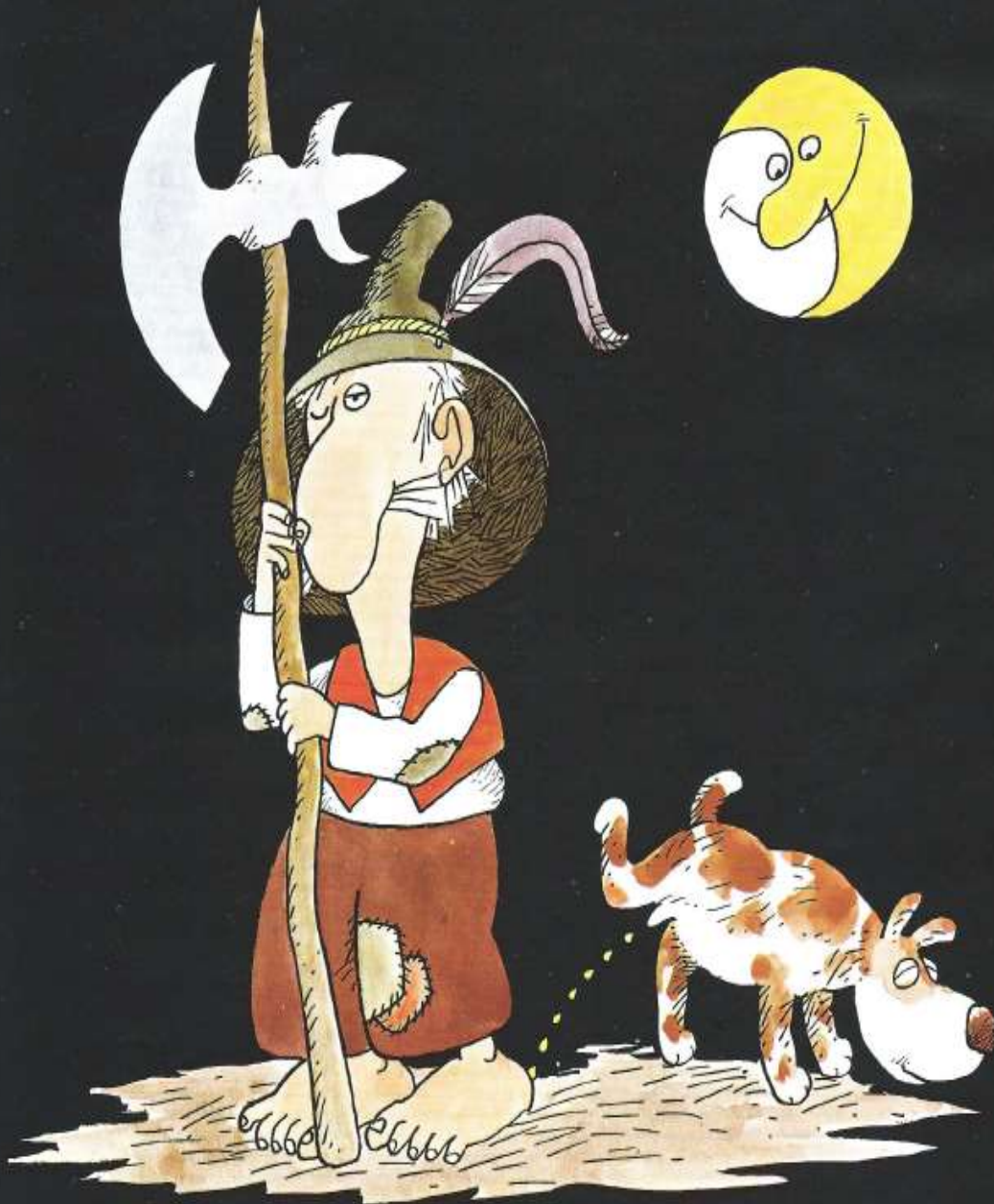
ILUSTRIRAL MARJAN MANČEK

Nekaj let je že, kar sem v "Novicah" pisal o višenjskem loncu in njegovi usodi. S tem sem se nehote zameril možakarju, ki je še dandanes grozovito hud name, čeprav ga zares nisem hotel užaliti. V začetku mi je bil hvaležen, ker sem opisoval njegov rodni kraj. Višnjo Goro dobro poznam, vem za slovečega polža in še veliko drugih stvari, pa ne bom pisal o tem. Tudi o tisti stari češnji, ki raste v Višnji Gori in vsako leto obilno obrodi, pa vendar Višnjani še vedno ne vedo, ali so češnje črnice ali belice, to pa zato, ker jih otroci vselej pojedjo še zelene - tudi o tem ne bom govoril. Želel bi le predstaviti višnjansko sodno bistrournost in tradicijo. Povedal bom, kako je pred davnimi časi tekla sloveča pravda o kozlu Lukeža Drnulje in o nepopasenem vrtu Andraža Slamorezca.

Lukež Drnulja je bil star višnjanski meščan. Imel je hišo sredi mesta.

Na volitvah Lukež Drnulja ni nikoli glasoval za nemške kandidate, ker takrat pač ni bilo nobenega v mestu. Njegova hiša res ni bila velika, je bila pa gostoljubna. Vhodna vrata hiše so bila noč in dan na stežaj odprta. Če je kak kuža prišel mimo in se mu je tako zahotelo, je stopil v vežo, vzdignil nogo in označil svojo prisotnost. Tudi ljudje so pogosto prihajali v Lukeževo vežo klepetat in opravljat. In naš Lukež, póstaren, suh in kljukonos mož, ki je opravljal delo nočnega čuvaja, ni imel nič proti dogajanju v njegovi veži.

Eni trdijo, da je bil tako bogaboječ in potrpežljiv človek; drugi pa pravijo, da je pač podedoval lastnost, da ga ni prav dosti zanimalo, kaj se dogaja okoli njega.

Precej bolj zvedav od gospodarja Drnulje je bil njegov kozel Lisec. Kozel ni imel hleva, zato je bil privezan kar v veži. Kadarkoli se je pes oglasil v veži, je Lisec ponorel in nastavljal roge ter bil pripravljen za boj. Pogosto se je zgodilo, da se je več psov zbralo okrog njega in so brez prestanka lajali nanj. Zaradi hrupa so pritekli še višnjanski otroci in ti so še bolj dražili ubogega kozla.

Kdo bi se torej čudil, če se je nesrečni kozel Lisec nekega lepega popoldneva, ko je Drnulja ravno na skrivaj v hosti zanj smukal zelenje, iztrgal in meketaje bežal pred psi in otroki po višnjanskem mestu.

Ko se je zvečerilo, so se Liščevi sovražniki ubogega bradača naveličali in Lisec se je končno lahko oddahnil. Počival je ravno tam, kjer se je nekdej rodil tisti slavni polž, ki so ga Višnjani po božje častili. Tam se je kozel Lisec ulegel, roge in glavo je imel pokonci, bradico je majal sem ter tja, ker je prežvekoval nekaj trave, ki jo je uspel dobiti in je premišljeval o tem, kam naj gre. Pozabil je vse tegobe dneva in obšel ga je čudovit občutek svobode. Pred seboj je zagledal zeleni vrt mestnega svetnika Andraža Slamorezca.

Po temeljitem raziskovalnem delu sem uspel zvedeti nekaj o tem, kakšen človek je bil Andraž Slamorezec. To, da je bil mestni svetnik, sem vedel že prej. V starih dokumentih, ki sem jih uspel najti, tudi piše, da je imel kratke noge, velik okrogel trebuh, da je rad jedel slanino in čebulo in da je bil strupen sovražnik nočnega čuvaja, Liščevega gospodarja Lukeža Drnulje. Da ga je pa tako na smrt sovražil, se je pa takole zgodilo:

Andraž Slamorezec je imel, čeprav je bil star že petdeset let, najlepšo mlado ženo, kar se jih je pred in potem rodilo v višnjanskem mestu. Res je sicer, da mlajši rod Višnjanov slavi po spodobnem življenju, se pa seveda povsod najdejo izjeme. Kleopatra in Didona v Afriki, grška Helena in druge zgodovinske

lepotice nam pričajo, kakšne težave utegne lepa ženska narediti sebi in drugim. Tako so tudi v Višnji Gori nekateri možakarji vrgli oko na lepo Slamorežčevo ženo. Lukež Drnulja je imel smolo, da je neke noči, ko je oznanjal deseto uro, naletel na takega mladca, ki se je po Samorežčevem zidu vzpenjal do okna. To ga je razvezilo in naslednje jutro je o nezaslišani grdobiji pripovedoval vsepovsod po mestu. Andraž Slamorezec mu seveda ni verjel in je trdil, da Drnulja kleveta, da se širokousti, da je potepuh in slepar. Pri prvi seji mestnih očetov je svetoval, naj se mu vzame nočno čuvajstvo. Seveda je imel tudi Drnulja prijatelje, in Slamorežčev nasvet na glasovanju ni bil sprejet. Od takrat je bil Drnulja Andražu trn v peti in stalno je bil na preži za priložnost, da bi mu škodoval.

Pa vrnimo se h kozlu Liscu.

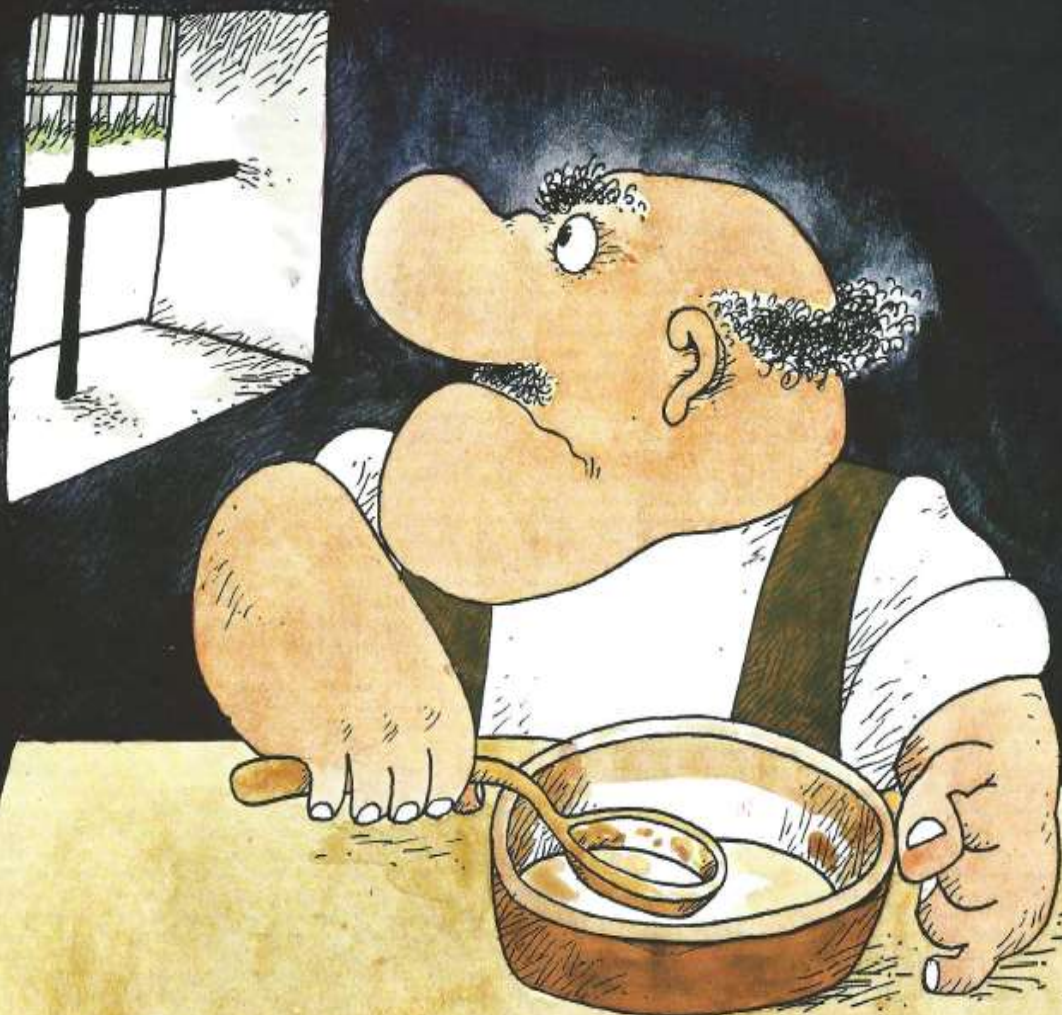
Ta je s kamenja poželjivo ogledoval zeleni vrt mestnega svetnika. Kaj, ko bi lahko prišel do zelja, vabljive solate, lepe detelje in druge zelenjave, si je mislil naš Lisec. In ni dolgo preudarjal, temveč je pokimal s svojo brado, vstal in šel proti vrtu Andraža Slamorezca.

Toda vrt je bil ograjen z meter in pol visoko leseno ograjo. Kozel Lisec je poskusil vse, a v ogrado ni mogel.

Stegnil se je do vrha ograje in si s pregrešnim veseljem ogledoval vrt, obenem pa je premišljeval, kako bi se dalo podreti, preskočiti ali kakorkoli obiti ograjo.

Stegnil se je do vrha ograje in si s pregrešnim veseljem ogledoval vrt, obenem pa je premišljeval, kako bi se dalo podreti, preskočiti ali kakorkoli obiti ograjo.

In kaj se je potem zgodilo?

In tako kozla zagleda gospod Andraž Slamorezec. Ravno si je privoščil nekaj kislega mleka za popoldansko malico in ravno veliko premišljal, ko je zagledal Drnuljevega kozla ob ograji. Takoj je zaznal njegovo hudobno namero.

Razkačen prime palico in zdirja proti kozlu s trdnim namenom, da bi hudobnega Drnuljevega kozla na mestu pokončal. Nič hudega sluteči kozel Lisec, je prijazno meketal in menil: »Ta mi bo ograjo odprl in lahko bom šel na vrt«.

Ko pride Slamorezec bližje, zamahne in gotovo bi na mrtvo pretepel kozla, če ne bi ravno takrat prišel mimo Lukež Drnulja, ki je seveda iskal Lisca. Slamorezca je zgrabil za roko in rekel: „Stojte, nehajte o Slamorezec! Moj kozel je nedolžen in vam noče nič hudega!”

Takrat bi Slamorezec pretepel tudi Drnuljo, če ne bi bil močnejši. Tako pa je samo dejal: „Molči, Drnulja, ti in tvoj hudobni kozel.”

Tožil te bom, tožil na veliki pravdi pri mestni sodnji."

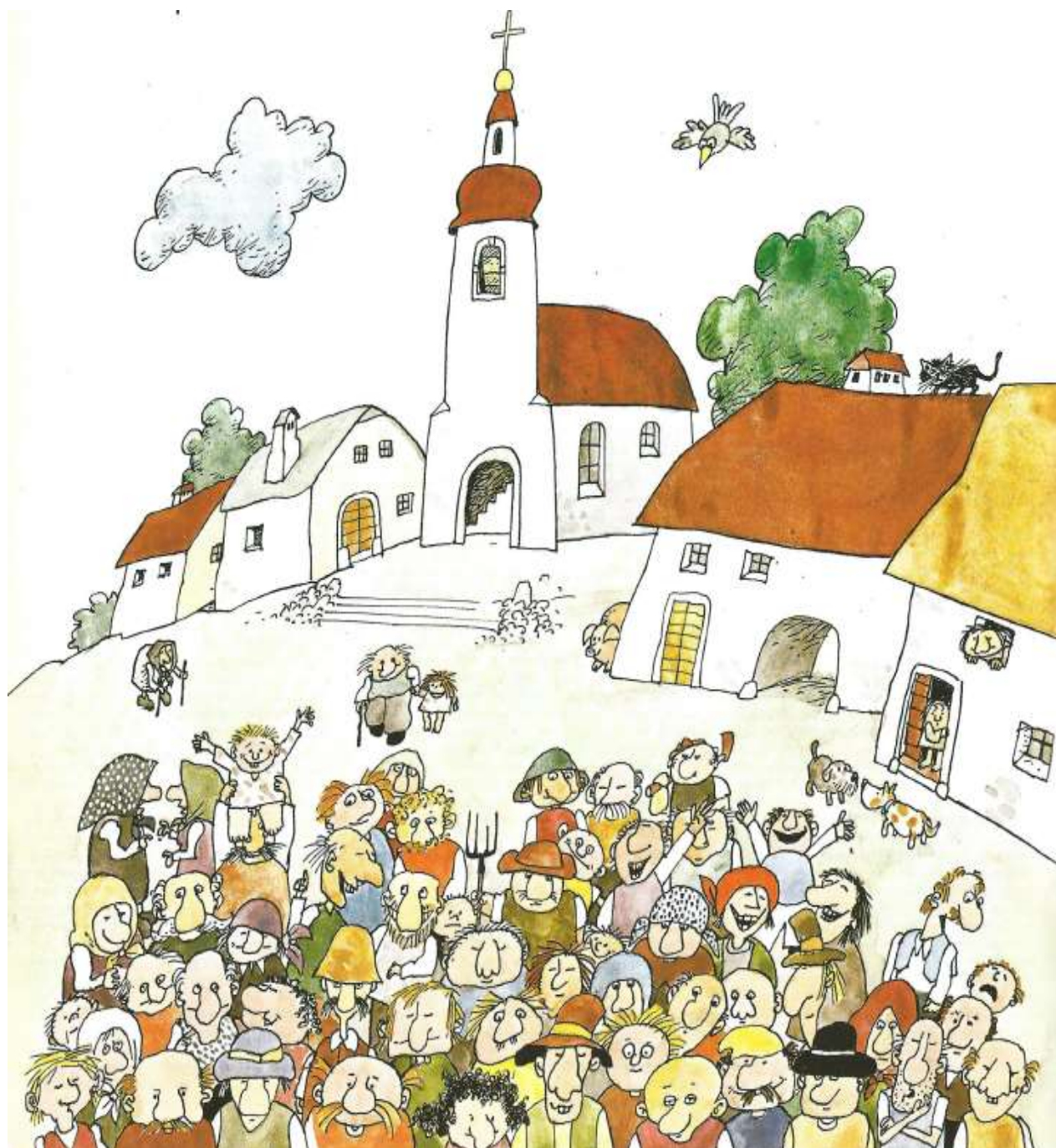
„Naredite kakor hočete,“ pravi Drnulja, prime kozla Lisca za brado in ga odvleče stran.

„Hudobna volja je v Svetem pismu prepovedana, ravno tako tudi hudobna dejanja. Zapomnita si to, tako ti kot tudi tvoj kozel,“ je rekel Slamorezec.

Tako se je zadeva končala. In čez šest dni in šest noči so se sestali mestni očetje, župan Višnje Gore, svetniki, vse starešine in vsi veljaki. Imeli so veliko kozlovsko pravdo.

Tožnik je bil Andraž Slamorezec, toženca sta bila dva: prvič, Lukežev kozel Lisec s svojo brado; drugič, njegov gospodar in advokat, sam Lukež Drnulja. Zbrana je bila velika množica Višnjanov, modrih možakov in pametnih ženic, ki so prišli poslušat, kako bo tekla imenitna kozlovska pravda.

V sodnem zboru višnjanskih modrijanov, starešin in sodnikov je vstal Pavle Zaropotaj, prvi sodnik in župan tega starega mesta. Sodnik Zaropotaj je svetlo pogledal po zbrani množici, trikrat je z usti zacmokal in povzdignil glas:

„Zakaj smo se danes tukaj zbrali, stari Višnjani, zaslomba in podpora našega slavnega mesta in ostali, ki ste prišli, da bi slišali, kaj je pravica, ki jo je Bog poslal med ljudi. Tukaj smo zaradi Drnuljevega kozla Lisca in zaradi Slamorežčevega vrta. Ta hudobna kozlovska zver, zapeljana po svoji pregrešni lakoti in požrešnosti ter po lenobi svojega gospodarja Lukeža Drnulje, se je namenila, da bi vse zelje, vso peso, korenje, česen in čebulo na vrtu Andraža Slamorezca posmukala, pojedla, pohodila in požrla. Kajne, Višnjani, da smo mi od nekdaj bogaboječi in pravični?“

„Smo, smo,“ je odgovorilo višnjansko ljudstvo.

„Če smo bogaboječi, poslušajmo, kaj Bog pravi. Deveta in deseta zapoved pravi, da ne smemo ničesar poželeti, kar ni naše. Prepovedane so vse hudobne misli. Če želim komu zelje ali buče pojesti, je pri Bogu to tako, kot da bi jih zares pojedel. Drnuljev kozel si je zaželel tujega blago, pregrešno je gledal čez plot, zato ga moramo kaznovati. Predlagam, da ga obsodimo na smrt.“

In vse ljudstvo zagrmi: „Obesimo ga!“

„Lukež Drnulja pa ni kriv,“ govori višji sodnik dalje in dodal: „Ni ga bilo doma in on je dober nočni čuvaj. Dajmo mu samo pet gorkih palic po podplatih, pa nič več.“

„Pet palic!“ kriče Višnjani.

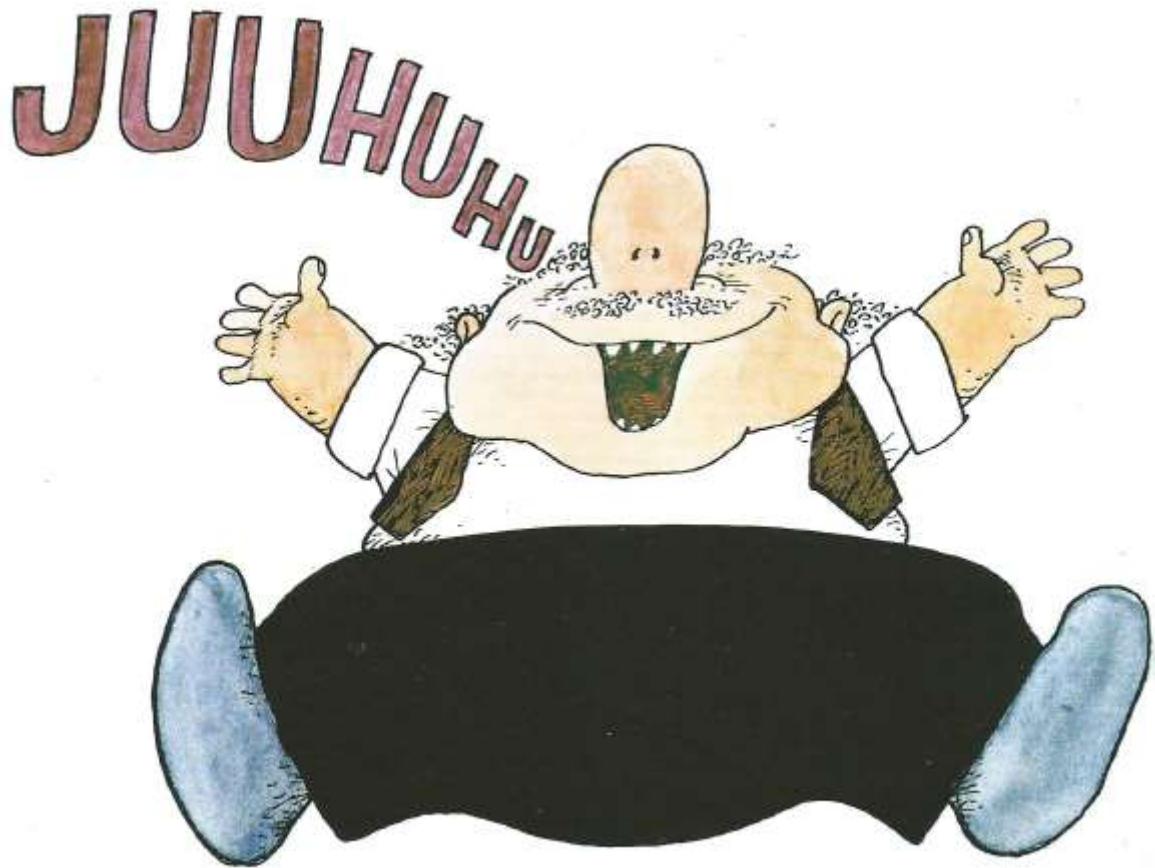

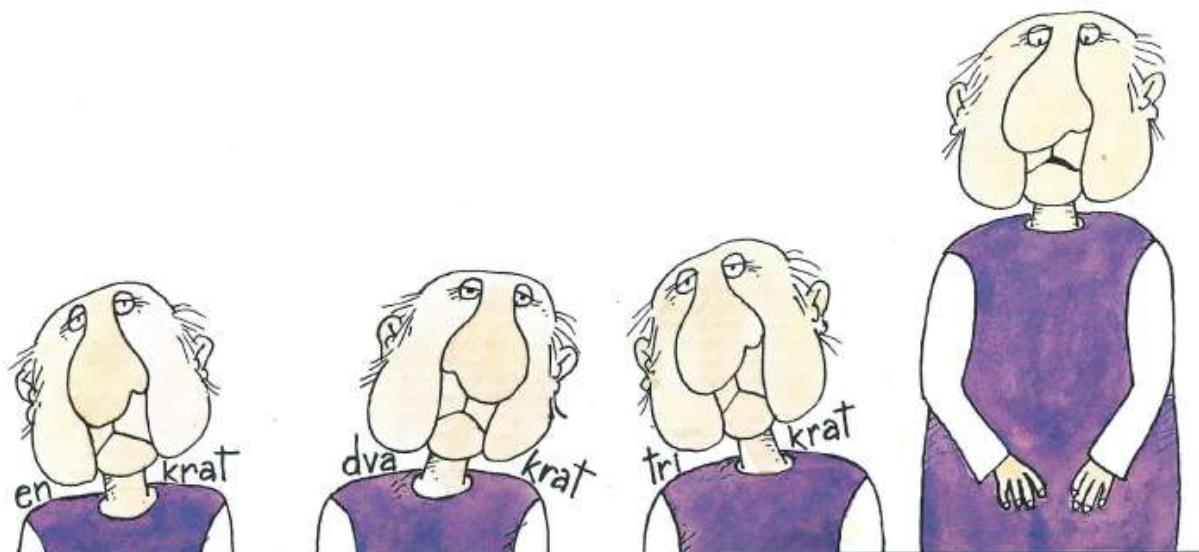
Ko se vihar poleže, se višji sodnik Zaropotaj usede. Nakar vstane sivobradi starešina Žužnjaj in pravi:

„Ko sem še jaz v sami srajci in brez hlač okoli tekal, takrat je bilo v Višnji Gori drugače. Takrat še nismo imeli z deskami kritega studenca in sonce je bilo bolj toplo kot sedaj. Takrat smo imeli bolj urne noge, boljše oči kot sedaj. Pa kaj sem hotel reči? - da, Lukež Drnulja ni nič boljši kot njegov kozel. Le ubijmo ga in umorimo, bo vsaj naslednjič vedel, da mora doma svojega kozla dobro privezati, da ne bo mogel delati škode.“

Andraž Slamorezec je od veselja poskočil in zavriskal, ko je zaslišal te modre besede stare starešine Žužnjala. Gospodar Gobezel, drugi starešina, velik sovražnik Žužnjalov, je trikrat zmajal z glavo, nato pa jezno vstane in pravi:

„Kakšne so te besede? Bodimo, Višnjani moji, pošteni z ljudmi, da bo Bog z nami pošten; milost izkažimo in pravico, da nam bo tudi Bog izkazal milost in pravico. Vsi veste, da imamo našega polža v veliki časti, kar je lepo in prav. Od njega, od našega polža, se učimo poštenosti. Polž je skromen, ima samo toliko veliko hišo, da jo lahko nosi s seboj. Ima roge, pa ne bode, noge ima, pa ne kolovrati hitro, ampak lepo in počasi leze, kar je prav. Nikomur nič žalega na prizadene. Bodimo tudi mi takšni. Glejte Višnjani, ko bi kdo od nas (česar nas sveti Bog obvaruj) hotel našega polža dražiti, drezati in cukati, kaj bi storil? V svojo hišo bi se tiho skrila in bi si dejal: „Bog jim grehe odpusti, saj ne vedo, kaj delajo.“ Posnemajmo svojega starega polža, da se nam bo dobro godilo in da nam bo dobro na tem svetu. Odpustimo Lukežu Drnulji ne le smrt, temveč tudi tistih pet palic po podplatih. Kozlu Liscu tudi odpustimo, on ne ve, kaj je prav in kaj grešno. In če to storimo, Višnjani, bo Bog vesel, da je Višnjo Goro ustvaril.“

Ko zaslišijo ta govor o polževih čednostih skoraj vse Višnjanke s svojimi otroci zajokajo. Kakor bi mignil, bilo je veliko mož za Gobežla in pomilostitev Drnuljevega Lisca. Tožnik Slamorezec je strahoma tekal okrog, da bi spet pridobil na svojo stran vsaj polovico. Spet vstane starešina Žužnjal in v dolgem govoru glasuje za kozlovo in Drnuljevo smrt in to tako izvrstno, da so se Višnjani razpolovili na dve stranki, ena za milost, druga manjša, za kozlovo smrt.

Govorili so še sodniki in meščani: Jurček Griža, Bošte Krevs, Peter Štrama, Marko Črmaž, Miha Kisovar, Jožman Kravopasec

Jurček Griža,

Bošte Krevs,

Peter Štrama,

Marko Črmaž,

Miha Kisovar,

Jožman Kravopasec

in še več slavnih mož, od katerih jih je bilo nekaj na Gobežlovi, nekaj pa na Žužnjalovi strani.

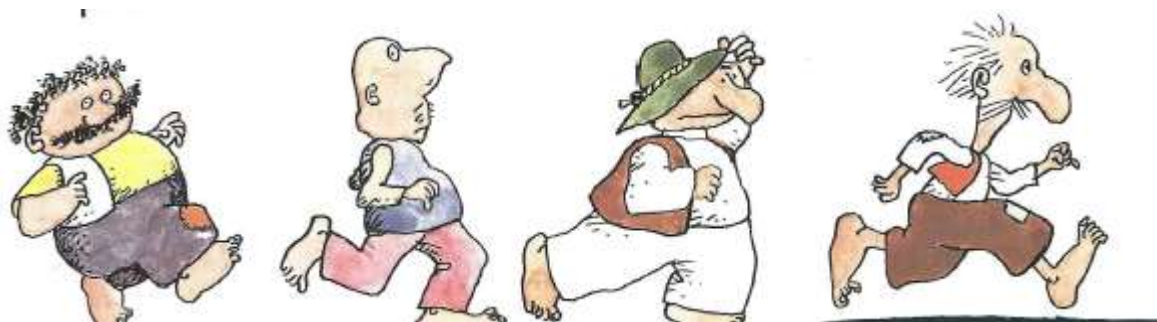
Zmešnjava je velika, ne morejo se poenotiti in na obeh straneh so že začeli stiskati pesti.

Višji sodnik in župan Zaropotaj, ki je prestopil k Gobežlovi večini, v strahu, da prihodnje leto ne bi bil več izvoljen, je imel velike težave. Moral je ohraniti red in mir. Videl je, da se meščani prepirajo glede tega, ali ima kozel Lisec um in pamet ali ne. Porodila se mu je ideja:

„Možje! Stojte, poslušajte! Kaj ko bi poslali po kozla Lisca ter ga preiskali in pretipali in ugotovili, ali ima pamet ali ne?“

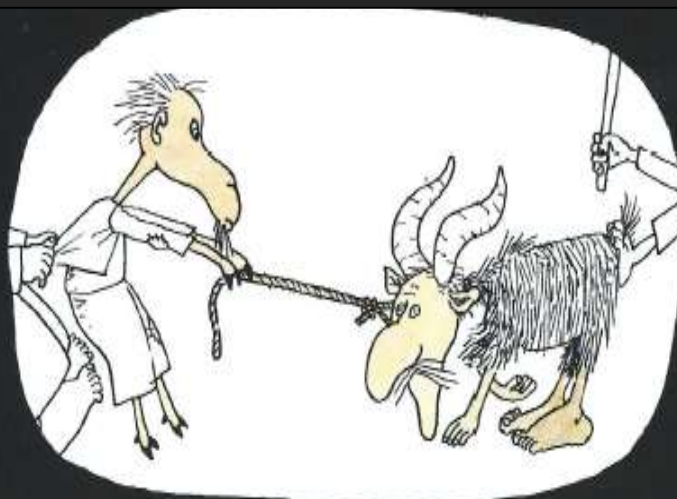
S tem predlogom sta bili zadovoljni obe stranki, in Lukež Drnulja je z meščani Kašopiharjem, Lasačem in Črmažem dirjal domov, da bi kozla pripeljal pred visoko in častito sodnijo.

Medtem so si višnjanski možje malo oddahnili in si obrisali pot z vročega čela. Željno so pričakovali, kaj se bo zgodilo, ali se bo kozel izkazal za pametnega ali ne. Drnulja doma s solznimi očmi priveže kozla in ga vleče za seboj. Liscu žalosten pravi:

„O, ko bi se dalo, da bi midva, jaz in ti, mogla zdajle menjati koži in glavi tako, da bi bil jaz kozel, ti pa moj gospodar Drnulja! Če se ne boš dobro obnašal, te bodo obesili in tudi meni ne bo dobro. O, da bi bil vsaj toliko pameten, da bi se vsaj tako neumnega delal, kakor si bil neumen, ko si šel čez plot Slamorežčevo zelje gledat in si sebi in meni naredil hude težave!“ Pravijo, da kozel na to ni ničesar odgovoril.

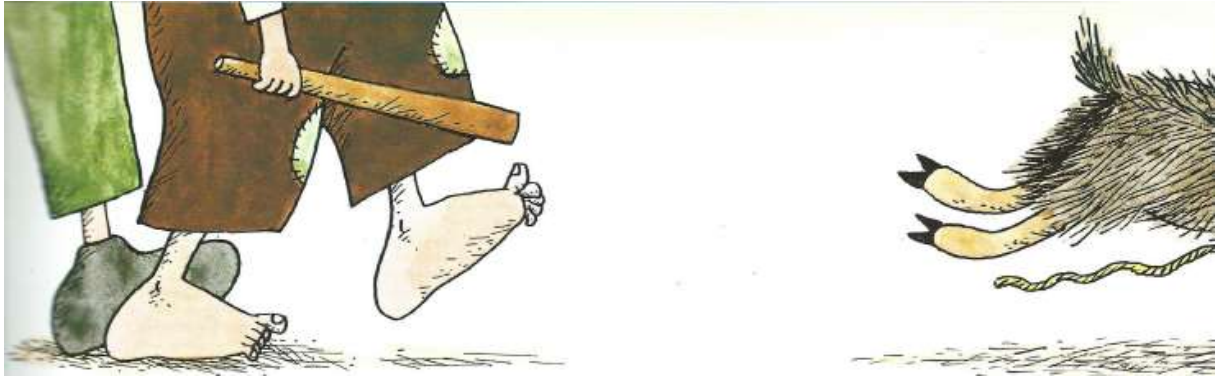

Ko so prišli pred sodni zbor, je bilo kozlu malo mar za vse sodnike in starešine. Ulegel se je in se meni nič tebi nič z zadnjo nogo dobro popraskal za vratom.

„Kozel je neumen, ne ve, kaj bi storil, ničesar se ne boji,“ sklepa iz tega Gobezel.

„Ni neumen,“ vpijejo nasprotniki. In ... kozel Lisec sam odmaja z glavo.

„Ali ste videli?“ kriče nasprotniki.

„Muho je odganjal,“ vpije Drnulja jezen, da se Lisec tako slabo obnaša in zamahne s palico nad njim. Kozel se ustraši, iztrga se iz njegovih rok in zdirja po trgu in naravnost domov.

„To je slaba kozlovska vest!“ pravijo Žužnjak in njegovi privrženci. O, gorje! Drnulja vidi, da se število prijateljev spet manjša. Pristopi k starešini Gobežu in mu skrivaj pravi: „O Gobež! Tri kokoši vam prinesem do prve nedelje, samo rešite me iz teh težav.“

Toda ni bilo treba kokoši, kajti v tistem hipu pride sloveč berač in vedež Flere Krivostegno. Prehodil je veliko sveta, imel od Boga po višnjanski veri poseben dar modrosti ter je znal coprati, da so zdravi oboleli, bolni umirali.

„Flere Krivostegno naj sodi za vso Višnjo Goro,“ reče neka ženska. Kar naenkrat je Flere sedel na Zaropotajevem stolu in se pozanimal, kaj se dogaja. Obe stranki sta ga bili veseli, saj je z njim v Višnjo Goro spet prišla enotnost. Celo Lukež Drnulja se je razveselil, ker je z drugimi meščani vred veliko stavil na Krivostegnovo pravičnost in posebne božje darove.

Dolgo je vedež Flere naslanjal kosmato brado na berglo in mislil. „Višnjani, tukaj je težko soditi,“ pravi Flere Krivostegno. „Zakaj greh je storjen in ni storjen. Ko bi kozel zelje požrl, bi ga pošteno natepli s palicami. In Andraž Slamorezec ne bi več imel zelja. Kozel pa zelja ni pojedel. Slamorezec nima škode. Pa vendar kozel nosi greh poželjivosti, za kar ga je treba kaznovati. Húm, húm, to je težko presoditi.“

In zopet nasloni kosmato brado in misli.

In glejte! Proti poldnevu je bilo, kar vstane vedež Krivostegno, počasi da tri prste na čelo in pogleda svetlo in veselo po višnjanski drhali.

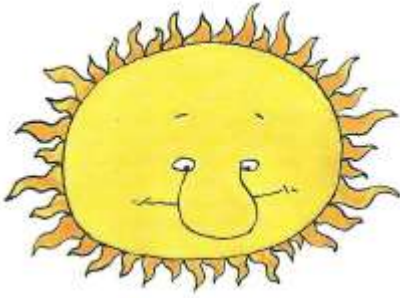
„Božji duh ga je razsvetlil, poslušajmo!“ šepetajo stari in mladi.

Krivostegno razsodi takole:

„Ker se kozel ni z zeljem mastil, pa bi se rad mastil, ker je čez plot gledal, pa ni mogel čez plot, zato naj bo po svoji senci tepen z devetimi udarci. Njegov gospodar Drnulja naj tepež gleda z zavezanimi očmi, ker je slabo privezal kozla. In zato, ker mu je ušel, bomo pol ure s palico zamahovali nad njim.“

„To je višnjanski Salomon!“ vpije krdelo.

Trikrat je še sonce vstalo nad Višnjo Goro. In ko je prišlo četrtič, so gnali kozla Lisca in Lukeža Drnuljo iz mesta ven na hrib Peščenjak. Tam kjer so na hribu stale slavne višnjanske vislice, je bil kozel Lisec pred veliko višnjansko množico po senci tepen, Drnulja je to kaznovanje gledal z zavezanimi očmi in s palicami so mahali nad njim.

